

Recensie

Joep Dubbink,

De tekst mag het zeggen: Bijbellezen volgens Karel Deurloo,

Utrecht: KokBoekencentrum Uitgevers 2020.

Pag. 110. ISBN 978 90 435 3473 4. € 12,99.

Het is een oud en goed gebruik om na het overlijden van een hoogleraar een herdenkingscollege te houden waarin de balans wordt opgemaakt van alles wat de betrokken hoogleraar heeft gedaan en betekend. Het boekje dat Joep Dubbink, bijzonder hoogleraar Bijbelse Theologie op de Dirk Monshouwerleerstoel aan de Vrije Universiteit, Amsterdam, heeft geschreven over Karel Deurloo, één van de meest bevlogen oudtestamentici uit de jaren zeventig van de vorige eeuw en begin van deze eeuw, heeft veel weg van een dergelijk herdenkingscollege. De auteur promoveerde in 1997 – als een van velen – bij zijn leermeester.

Het boekje, dat een prachtige voorkant bezit (zie de afbeelding), draagt als titel 'De tekst mag het zeggen', het is hét motto van de 'Amsterdamse' traditie van bijbellezen, in onderscheid van de historisch-kritische methode waarin de aandacht vooral uitgaat naar de historische ontwikkeling van de tekst en de aandacht voor de eindtekst veel minder groot is. Een aspect dat daarin ook gehoord moet worden, is dat de tekst iets essentieels te melden heeft. Deze zin mag karakteristiek zijn voor Deurloo, ik vroeg me af of hij ook de 'eigenaar' is van deze uitspraak.

Het boek van 110 pagina's kent buiten de inleiding acht hoofdstukken. Het begint met een korte schets – drie pagina's (7-9) van het leven en de loopbaan van Karel Deurloo.

In het tweede hoofdstuk zet Dubbink niet eerst Deurloo's exegetische methode neer, zoals je zou verwachten – dat doet hij in het derde hoofdstuk – maar begint hij bij het eerste boekje, dat Deurloo schrijft, samen met Nico Bouhuys, dat gaat over het eerste boek van de Bijbel: Genesis. Het is het bijbelboek waarmee Deurloo zijn hele leven is bezig geweest. Wat mij betreft had dit hoofdstuk in zijn geheel mogen gaan over Deurloo's omgang met dit bijbelboek. Het was een liefde voor dit eerste boek van de Hebreeuwse Bijbel dat hij deelde met Frans Breukelman, de andere voorman van de 'Amsterdamse School'. De vraag of ze in hun uitleg van Genesis van elkaar verschillen, en zo ja waarin dan, komt helaas niet aan de orde.

Het exegetische ambacht, dat Deurloo beoefent, bespreekt Dubbink in het derde hoofdstuk. Daarin wordt duidelijk dat Deurloo samen met Breukelman staan voor de Amsterdamse leeswijze: een kolometrische weergave van de tekst, aandacht voor de structuur en de stijl van de tekst, woordherhalingen, de plaats van de tekst in het grotere (bijbels-theologische) verband van de Schrift.

Hoofdstuk vier gaat over het Nieuwe Testament, in het bijzonder over Paulus, over wie Deurloo in 1980 een klein boekje schreef: 'Dichter bij Paulus'.

Deurloo schreef vaak met iemand anders een boekje. In het vijfde hoofdstuk, waarin het gaat over Exegese en Dogmatiek, bespreekt Dubbink de relatie tussen de exegeet Karel

Deurloo en de dogmaticus Ernst Beker. Ze schreven samen twee boeken: de eerste ging over de schepping, de tweede over de voorzienigheid. Dubbink is licht kritisch over beide projecten. Tot een echte dialoog komt het zijns inziens niet.

Echt bekend staat Deurloo om zijn visie op het bijbelvertalen. Ooit eerder was Frans Breukelman uitermate kritisch op de NBG-vertaling van 1951. Deurloo, ook voorstander van een idiolecte vertaalwijze, neemt die rol over als het gaat om kritiek op de Nieuwe Bijbelvertaling. De kritiek richt zich vooral op het te vaak niet vertalen van woordherhalingen als ook op verbanden met teksten in andere bijbelboeken.

Deurloo begon op de leerstoel Oude Testament aan de Universiteit van Amsterdam en eindigde op de leerstoel Bijbelse Theologie aan de Vrije Universiteit. Zijn laatste publicaties waren een viertal boekjes: 'Exodus en Exil', 'Koning en Tempel', 'Onze lieve vrouwe baart een zoon' en 'Schepping: Van Paulus tot Genesis', die Deurloo die hij aanduidde als 'Kleine Bijbelse Theologie'. Ik vermoed, omdat hij het bijbels-theologisch werk van Breukelman zag als de grote Bijbelse Theologie. Waar Breukelman zich vooral richtte op de grondwoorden, daar richtte Deurloo zich meer op de grote, terugkerende thema's van de Schrift: bevrijding, ballingschap, koningschap, tempel, de schepping en de onmogelijke geboorte van de zoon. Met de ook nu weer licht kritische bespreking van Deurloo's bijbelse theologie 'eindigt' het boekje.

Het maakte mij buitengewoon nieuwsgierig naar de balans die Dubbink opmaakt in het laatste hoofdstuk met betrekking tot het werk en loopbaan van Karel Deurloo.

Ik denk dat Dubbink helemaal gelijk heeft, als hij zegt dat het aan Deurloo is te danken dat de aandacht die eerst K.H. Miskotte en in zijn voetspoor F.H. Breukelman voor het Oude Testament hebben gegenereerd, dieper wortel heeft kunnen schieten en in de breedte vrucht heeft kunnen dragen. Het vele populairwetenschappelijke werk, zo'n veertig boeken en boekjes die hij heeft geschreven, heeft daaraan bijgedragen, maar ook zijn aanstekelijke en maatschappij-betrokken manier van lezen van de bijbelse teksten. Dubbink zegt het zelf ook al, Deurloo verdient een nog grotere studie dan Dubbink heeft geschreven. Dat heeft hij met dit boekje wel laten zien.

Deurloo heeft ongelooflijk veel geschreven, dus je kunt in een dergelijk boekje niet alles bespreken, ik realiseer me dat zeer. Toch heb ik de bespreking van één boekje toch wel gemist, en wel het boekje 'Waar gebeurd: Over het onhistorisch karakter van bijbelse verhalen' (Baarn 1981). Het boekje heeft, zeker in de kerk, beslist bijgedragen aan een ander beeld van het karakter van de Schrift: 'de bijbelse verhalen zijn geen historische verslagen, maar vertellende verkondiging.' Het mag daarnaast als een belangrijk kenmerk gezien worden van Deurloo's leeswijze.

Dubbink verwijst diverse malen naar 'Exegese naar Amsterdamse traditie'. Het betreft een artikel dat Karel Deurloo heeft geschreven in de bundel onder de redactie van A.S. van der Woude 'Inleiding tot de studie van het Oude Testament' (Kampen 1986, 188-198). De bundel ontbreekt echter in de literatuurlijst. Dat geldt ook voor het boekje 'In de ark, in de kerk zei de dominee: Wat ze een getuigenis noemen' dat hij samen met K. Bouhuijs schreef (Baarn 1972).

Nico Riemersma